

aliquam, dicitur usus ejus (1). Quibus Angelici Doctoris verbis duplex indigitatur usus, alter *activus*, alter *passivus*. Usus activus est applicatio rei ad operationem, considerata ex parte potentie applicantis: unde potentia vel facultas applicans Musicae regulas ad cantum, est *active utens* seu utilis regulis. Usus vero passivus est operatio ipsa considerata passive, seu per respectum ad rem applicatam: sic cantus ipse est usus musicae. Usus ergo activus rei denominat *potentiam utentem*, et rem ipsam *usitatam*. Usus mallei activus est in fabro, qui eo *utilitur*, vel illum applicat, et adhibet ad operationem, passivus vero est in ipso malleo, qui applicatur, adhibeturque ad opus (2). Hinc sequitur omnem actum conformem regulis Logicae, atque ex earum praevia directione factum, esse Logicae usum *passivum*; at sub hac praecisa ratione non denominatur *Logica utens*, sed *usitata*. Ut autem proprie sit actus Logicae *utentis*, oportet, ut actus ille spectet ad scientiam Logicam, vel ut eliciatur ab habitu Logicae (3). Ex quo jam judicari possunt variae sententiae, quae circa Logicam utentem perhibentur.

Sententiae
variae:
prima,

Prima est eorum, qui tenent omnes actus aliarum scientiarum, qui secundum leges Logicas fiunt, esse Logicam utentem. Ita Vazquez (4) et Semery (5) aliique.

reijcitur:

Sed rejicitur communiter haec opinio, quia actus aliarum scientiarum non sunt actus Logicae, nisi velis Logicam cum caeteris scientiis confundere. Nec Logica est utens, si proprie loqui velimus, nisi quatenus exercet, vel exsequitur actus.

Dices forte Logicam esse causam efficientem, vel saltem directivam actuum aliarum scientiarum. Ergo re vera exercet illos actus, ac proinde utitur regulis suis, dum efficiuntur actus aliarum scientiarum.

Resp. *neg.* Logicam esse causam efficientem actuum aliarum scientiarum. Et quamvis sit quidem causa directiva: non tamen ob hoc dici potest utens regulis suis. Secus etiam magistrum, qui praebet discipulo directionem artis, diceret uti

- (1) S. Th. 1, 2.^a q. 16, a. 1, corp.
- (2) Vide Lossada, *Log.*, tract. 1, disp. 1, cap. 2, n. 5.
- (3) Lossad., ib. n. 6. Cfr. Ulloa, *Log. Minor.*, disp. 3, n. 8.
- (4) In 1.um part. disp. 8, n. 10.
- (5) *Logic.*, disp. 1, quaest. 3, art. 1.

arte sua, dum exsequitur discipulus opus suum, puta picturam vel scripturam. Quamquam enim causis dirigentibus attribuat moralis imputatione opus, usus tamen solum convenit illis causis, quae applicant et exsequuntur (1).

secunda,

Secunda sententia docet, omnem usum Logicae in materia probabili aliarum scientiarum, sive omnes actus probabiles in quacumque materia, praeditos artificio Logico, esse Logicam utentem; secus vero actus demonstrativos.

reijcitur:

Rejicitur etiam haec sententia: Quia praeterquam quod ita limites aliarum scientiarum nimis contrahentur, si illis solum relinquuntur actus certi, Logicae vero nimis amplificabuntur, si scientiae distinguuntur ex formali objecto; necesse est, ut omnes actus, sive certi sive probabiles dumtaxat, contenti sub amplitudine alicujus formalis objecti, ad illam scientiam pertineant, quae ex isto objecto specificantur. Unde in hunc sensum scripsit Philosophus: *Ejusdem virtutis est et veri et verisimilis operatio* (2). Ergo non potest dici ad Logicam utentem spectare omnes actus probabiles caeterarum scientiarum in quacumque materia (3).

tertia,

Tertia sententia multorum nullam agnoscit Logicam utentem praeter illam, quae Logicae praecipis utitur circa *proprium materiam*, nempe circa definitionem, divisionem, argumentationem, etc. (4).

quarta,

Quarta sententia huic opposita docet Logicam utentem, proprie loquendo esse dumtaxat illam, quae logicis praecipis utitur in parte topica et sophistica, non vero illam, quae iisdem utitur in parte demonstrativa vel judicativa, nempe demonstrando regulas et praecipia. Ita Complutenses inter alios (5), Fonseca (6) et Conimbricenses (7). Isti nempe volunt Logicam esse docentem respectu totius artis Logicae, quia praebet praecipia et regulas in tota arte disserendi; utentem vero

- (1) Lossada, loc. cit. n. 7-12. Cfr. Arriaga, *Log.*, disp. 3, sect. 1.
- (2) Lib. 1.º *Rhetor. ad Theodect.*, cap. 1.
- (3) Plura vide apud Lossada, loc. cit., n. 12-18.
- (4) Apud Lossada, loc. cit. n. 18.
- (5) *Dialect.*, disp. 1, q. 4, n. 38.
- (6) *Metaph.*, lib. 2, cap. 3, q. 1, sect. 6.
- (7) *Dialect.*, quaest. proem. 4. a. 2.

solum esse in parte topica et sophistica, proprie loquendo. Et videtur expressa sententia S. Thomæ (1).

quinta. Quinta demum sententia tenet Logicam etiam utentem vagari per omnes Logicæ partes, licet respectu topicæ et sophisticæ peculiari ratione dicatur utens. Ita Rubius (2) et Amici (3) et Lossada (4).

Addit tamen Lossada (5), licet Logica utens proprie et stricte sit ea, quæ regulas et præcepta exercet in propria ipsius Logicæ materia; nihilominus per quamdam extensionem accessionemque versari Logicam utentem etiam extra propriam materiam, quando nempe argumentatur probabiliter juxta doctrinam topicam. Et contendit hanc esse mentem Aristotelis (6) et S. Thomæ (7); quamvis ego puto S. Thomam aperte refragari huic doctrinæ (8), quatenus vult etiam Logicam utentem dici exercitium logicarum regularum in parte Logices demonstrativa. Sed ipsa varietas opinionum satis ostendit quæstionem hanc, quæ cæteroque non videtur tanti momenti, satis esse intricatam, nec parum in ea litigari de voce.

Circa identitatem etiam vel distinctionem Logicæ docentis et utentis sunt variæ opiniones, ut videre est apud Joannem a S. Thoma (9), quem vide si lubet, ut etiam Complutenses (10), et Lossada (11), nam res videtur plus habere difficultatis, quam utilitatis.

Judicium auctoris. 331. Jam ut aliquid respondeamus ad propositam quæstionem,

- (1) Lib. 4. *Metaph.*, lect. 4, ubi aperte id doceri videtur.
- (2) *Logic.*, quæst. 3.
- (3) *Logic.*, tract. 1, quæst. ultim. dub. 3.
- (4) *Loc. cit.* n. 19.
- (5) *Ibid.* n. 23, seqq.
- (6) Lib. 4. *Metaph.*, cap. 2; lib. 1.º *Posterior.*, cap. 8; lib. 1.º *Rhetor.* ad *Theodect.*, cap. 1, 2, 3.
- (7) 4.º *Metaph.*, lect. 4; 1.º *Poster.*, lect. 20; *Opusc. de Trinit. sup. Boet.*, q. 6, a. 1. Vide Lossada, *loc. cit.* n. 19-23, et 23-30.
- (8) Videatur S. Thomas, lib. 4.º *Metaph.*, lect. 4.
- (9) *Log.*, secund. part. q. 1, art. 5, *Dico ultimo*.
- (10) *Loc. cit.*
- (11) *Loc. cit.*

Logica non est scientia, prout topicæ vel sophisticæ utens, sive intra sive extra propriam materiam, ut per se patet.

Dubium superest de Logica prout utente regulis demonstrandi intra propriam materiam, si quis nempe velit sequi sententiam Rubii aliorumque quinto loco relatam: «quo sensu licet fateantur omnes actum logicum esse scientificum realiter sive identice; plures tamen id negant de tali actu formaliter accepto sub munere utentis aut usus.» Videatur Lossada (1).

ARTICULUS IV.

Utrum Logica sit scientia speculativa an practica

332. Postremam aggredimur de natura Logicæ controversiam haud parvo olim animorum æstu sententiarumque varietate disputatam. Suppositis itaque, quas alibi exposuimus, scientiæ speculativæ ac practicæ notionibus, diversæ primum opiniones auctorum recensendæ sunt.

Prima sententia communis inter Thomistas et Scotistas docet Logicam esse habitum speculativum, quamvis facile concedant, saltem aliqui, eam gerere similitudinem quamdam cum scientia practica. Videri possunt inter alios pro hac opinione Soncinas (2), Javellus (3), Capreolus (4), Hervæus (5), Sotus (6), Joannes a S. Thoma (7), Complutenses (8), Rosselli (9), Toletus (10), Mastrius (11), et Cardin. Aguirre (12).

Sententiam primam.

- (1) *Log.*, tract. 1, disp. 1, cap. 8, n. 19, seqq.
- (2) Lib. 6. *Metaph.*, q. 2.
- (3) Lib. 6. *Metaph.*, q. 3.
- (4) *Proleg.*, in lib. 1.um *Sentent.*, q. 2, a. 1, *Ad 1.um Aureoli contr. 4.um conclus.*
- (5) *Quodlib.* 1. q. 3.
- (6) *Dialect.*, quæst. 4, proœm.
- (7) *Log.*, secund. part. q. 1, a. 4.
- (8) *Dialect.*, disp. 1, proœm. q. 6.
- (9) *Logic.*, q. 2, a. 6.
- (10) *Log.*, q. 4, proœm.
- (11) *Log.*, quæst. proœm. art. 5, n. 55.
- (12) *Selectæ disput.*, *Log.*, tract. 1, disp. 5, sect. 3.

secunda,

Secunda sententia est eorum, qui tenent Logicam esse practicam. Ita Ockam, Gabriel, Gregorius Ariminensis, Aureolus, Paulus Venetus, Jandunus et Albertus M. (1), quos secuti sunt Petrus Fonseca (2), Conimbricenses (3), Georgius Rhodes (4), Ulloa (5), Joannes B. De Benedictis (6), Andreas Semery (7), Rodericus Arriaga (8), Franciscus Oviedo (9), Richardus Lynce (10), Ludovicus Lossada (11), Antonius Mayr. (12), Soarez lusitanus (13), et Bernaldus Quiros (14).

In his tamen auctoribus adest quaedam discrepantia, aliis sentientibus omnes actus Logicæ practicos esse, aliis admittentibus aliquos actus speculativos, qui proinde ratione horum actuum non verentur dicere Logicam secundum quid speculativam.

tertia,

Tertia sententia putat Logicam esse et speculativam et practicam; eamque tuentur Suarez (15), Vazquez (16), Rubius (17), Petrus Hurtadus (18), et alii. At inter hos non unus idemque est modus loquendi; nam quidam volunt Logicam esse simpliciter speculativam, et secundum quid practicam, ut Suarez; alii æque speculativam et practicam, ut Vazquez et Rubius; alii demum simpliciter practicam; et

(1) Apud Barthol. Amici, *Log.*, tract. 1, q. 4, dub. 3, art. 2; et Rub., *Log.*, quæst. 5, procem. n. 13.

(2) *Metaph.*, lib. 2, cap. 3, q. 2, sect. 4.

(3) *Dialect. quæst.* procem. 4, art. 5.

(4) *Philos. perip.*, lib. 1, disp. 1, q. 2, sect. 3.

(5) *Log. Minor*, disp. 3, cap. 3, n. 62.

(6) *Philos. perip.*, vol. 1, quæst. procem. cap. 4, paragr. 2.

(7) *Trienn. Philos.*, vol. 1, disp. 1, q. 5, art. 3.

(8) *Curs. Philos.*, *Log.*, disp. 3, sect. 3.

(9) *Log.*, controv. 2, punct. 5.

(10) *Philos. Scholast.*, vol. 1, lib. 2, tract. 3, c. 5.

(11) *Log.*, tract. 1, disp. 1, cap. 9.

(12) *Philos. perip.*, prim. part. n. 247.

(13) *Log.*, tract. 1, disp. 2, n. 126.

(14) *Curs. Philos.*, tract. 2, part. prim. de *Log.* procem. disp. 13, sect. 8.

(15) *Disp. Met.* 44, sect. 13, n. 54.

(16) In 1.^æ part. disp. 9.

(17) *Log.*, quæst. procem. 5.

(18) *Log.*, disp. 2, sect. 2.

secundum quid speculativam, ut Hurtadus et alii apud Quiros (1). Verum hi postremi potius pertinere dicendi sunt ad secundam sententiam, quia plurimi eorum, qui illam sequuntur, admittunt Logicam esse speculativam secundum quid.

Quarta denique sententia est eorum, qui arbitrantur Logicam neque esse scientiam speculativam neque practicam, sed esse dumtaxat introductoriam et adminicatoriam, instrumentumque ad assequendas utrasque. Ita P. Cosmus Alamanni (2), Petrus Niger aliique pauci apud Matrium (3).

333. In hac controversia primum breviter rejicienda est hæc ultima opinio tamquam falsa. Nam Logica in primis scientia est, at scientia immediate et adæquate dividitur in speculativam et practicam. Si enim tendit ad opus regulandum est practica; si vero non, sed sistit in mera contemplatione, speculativa est. Immo idem ob eandem rationem dicendum foret, etiamsi non esset scientia. Nam cognitio certe est Logica vel habitus cognoscitivus, atque adeo vel sistit in contemplatione objecti, vel dirigit operationem (4). Quo supposito, sit

334. PROPOSITIO. 1.^a Logica quatenus regulas tradit modi sciendi, vere practica est.

Ita Lossada cum auctoribus secundæ sententiæ.

Prob. Illa scientia est practica, quæ respicit operationem, regulando illam et constituendo modum, quo fieri debet, ut constat ex alibi præmissa notione scientiæ practicæ. Atqui Logica respicit operationes intellectus hoc modo.

Nam cum v. g., tradit regulas definiendi, dividendi, argumentandi etc., in primis respicit operationes intellectus, nempe definitionem, divisionem, argumentationem etc., easque considerat ut exercendas, et quidem modo operabili, tradendo regulas et dirigendo modum, quo recte fiant. Nempe Logica est practica: α) ex parte objecti, nam contemplatur operationes, quæ sunt praxis: β) ex parte modi, nam docet modum, operationes eliciendi: γ) ex parte finis, nam præcepta ejus ordinantur ad operandum.

(1) *Loc. nup. cit.* n. 53.

(2) *Summ. Philos.* prim. part. q. 1, art. 4.

(3) *Loc. cit.*, n. 55.

(4) Vide Fonseca, *loc. cit.*, sect. 1.^a

quarta.

Rejicitur
ut falsa quarta
sententia.Logica
quatenus regu-
las tradit,
practica est.

Verbo non aliter se gerit Logica relate ad operationes intellectus rite ordinandas in ordine ad cognoscendum verum in studio scientiarum, quam ars fabrilis vel architectonica relate ad operationes manuum in ordine ad artefacta vel domos construendas; quemadmodum S. Thomas haud obscure innuit. *Sicut... ex hoc quod ratio de actu manus ratiocinatur, ad inventa est ars aedificatoria vel fabrilis, per quas homo faciliter et ordinate bujus actus exercere potest: eadem ratione ars quaedam necessaria est, quae sit directiva ipsius actus rationis, per quam scilicet homo in ipsu actu rationis ordinate, facile et sine errore procedat. Et haec est ars logica, id est rationalis scientia* (1).

Confirmatur ex S. Thoma, secundum quem: *α) in speculativis scientiis nihil aliud quaeritur, quam cognitio generis subjecti, in practicis autem intenditur quasi finis constructio ipsius subjecti. Sicut in Geometria intenditur quasi finis cognitio magnitudinis, quae est objectum Geometriae, in scientia autem aedificativa intenditur quasi finis constructio domus, quae est bujusmodi artis subjectum* (2). Atqui Logica non est scientia in qua nihil aliud quaeritur, quam cognitio generis subjecti, nempe modi sciendi. Itemque in Logica quasi finis intenditur constructio ipsius subjecti, modi sciendi, definitionis, divisionis, syllogismi etc. Ergo non est speculativa. *β) S. Thomas cum Aristotele (3) hoc statuit discrimen inter artes vel scientias speculativas et non speculativas; quod illae sunt inventae propter seipsas, seu gratia sui, non vero ad utilitatem vel ad necessitatem vitae vel ad voluptatem; non speculativae autem inventae sunt propter usum vitae; vel quaedam eorum sunt ad vitae necessitatem, sicut mechanicae, quaedam vero ad introductionem in aliis scientiis, sicut scientiae logicales... Et quod speculativae scientiae non sunt inventae ad utilitatem, patet per hoc signum, quia... acquisitis vel reperlis omnibus bujusmodi, quae possunt esse ad introductionem in scientiis, vel ad necessitatem vitae, vel ad voluptatem, sicut artes, quae sunt ordinate ad hominum delectationem, speculativae non sunt*

(1) 1.º Posterior., lect. 1, initio.

(2) S. Thom., 1. Posterior., lect. 41, paragr. b.

(3) Arist., lib. 1.º Metaph., cap. 1.

propter bujusmodi repertae, sed propter seipsas (1). Atqui Logica non est inventa gratia sui, sed propter usum ad introductionem in aliis scientiis, ut fatetur hic disertè S. Thomas, id est, ut regulis cognoscamus modum sciendi, et dirigamur in scientiarum assecutione. Unde etiam vocatur a Boetio (2) aliisque *instrumentum scientiarum*. Ergo Logica non est speculativa scientia γ) Idem aliis verbis colligitur ex doctrina S. Thomae atque Aristotelis. Intellectus enim practicus in eo differt a speculativo, quod *speculativus speculatur veritatem non propter aliquid aliud, sed propter seipsum tantum, practicus autem speculatur veritatem propter operationem* (3). Similiter scientia speculativa differt a practica secundum finem. *Nam finis speculativae est veritas; hoc enim est quod intendit, scilicet veritatis cognitionem. Sed finis practicae est opus, quia est practici, hoc est, operativi intendunt cognoscere veritatem, quomodo se habeat in aliquibus rebus, non tamen quaerunt eam tanquam ultimum finem. Non enim considerant causam veritatis secundum se et propter se, sed ordinando ad finem operationis, sive applicando ad aliquod determinatum tempus* (4). Atqui finis etiam Logici est opus, non certe externum, sed internum intellectus ipsius, nempe operationes intellectuales, quas ostendimus superius rationem praxis habere posse. Ergo...

δ) Quibus similia sunt haec: Scientiae speculativae, ut patet in principio Metaphysicae, sunt de illis, quorum cognitio quaeritur propter seipsam. Res autem de quibus est Logica, non quaeruntur ad cognoscendum propter seipsas, sed ut adminiculum quoddam ad alias scientias. Et ideo Logica non continetur sub Philosophia speculativa quasi principalis pars, sed quasi quoddam reductum ad eam, prout ministrat speculationi sua instrumenta, scilicet syllogismos, et definitiones et alia bujusmodi, quibus in speculativis scientiis indagemus (5). Hic aperte

(1) S. Thom., lib. 1.º Metaph., lect. 1, paragr. m.(2) Apud S. Th., Opusc. de Trinit., quaest. 5, art. 1, ad 2.^{um}(3) S. Th., lib. 3.º de Anim., lect. 15, paragr. b cum Arist. ib. text. Comm. 49.(4) S. Thom., lib. 2.º Metaph., lect. 2, initio, cum Arist., ib. cap. 1.(5) S. Thom., de Trinit., q. 5, a. 1, ad 2.um

opponitur a S. Thoma Logica scientiis speculativis; atque ad reddendam rationem, cur Logica non recenseatur inter membra et species Philosophiæ speculativæ, aliud non dicitur, nisi quod Logica non est de rebus, quarum cognitio quæritur propter seipsam, sicut sunt speculativæ scientiæ: nempe Logica non est speculativa scientia, ideoque solum reductive ingredi potest in divisione Philosophiæ speculativæ, quia est ut adminiculum ad scientias speculativas, ministrans speculationi sua instrumenta, scilicet syllogismos etc. (1).

*) Adde quod nullibi S. Thomas, quod ego sciam, in generali divisione scientiarum speculatarum vel Philosophiæ meminerit Logicam (2).

335. PROPOSITIO 2.^a Licet Logica directa et propriis limitibus contenta absolute et simpliciter practica sit; nihilominus Logica reflexa, et ipsa etiam directa secundum illas partes, in quibus proprios egressa limites, quæstiones adoptat adscititias, est speculativa (3).

In primis explicatur propositio. «Etsi tota Logica reflexe consideret actus intellectus, tamen in sua linea vocatur *Logica directa*, quæ versatur circa illos actus, quatenus possunt artificiose poni, sive disponi ad recte disserendum; vocatur vero *Logica reflexa*, quæ suam ipsius indolem et proprietates nova reflexione discutit, ut fit in hac proœmiali disputatione» (4).

Probatur itaque propositio hæc quoad primam partem, sicut præcedens. Etenim logica directa, intra suos limites contenta, respicit pro fine operationem, finis enim ejus est aliquid operabile, ut tale, nempe modus sciendi; item ad eum finem inventa est, ut intellectus in scientiarum assecutione regulas illius ad præxim deducat. Sed scientia, quæ ordinatur ad finem operationis est simpliciter practica, ut

(1) Vide de his Lossada, loc. cit. n. 12-16.

(2) Vide v. g. Opusc. de Trinit. sup. Boet., q. 5, a. 1; lib. 1.º Physicor., lect. 1; lib. 6, *Metaph.*, lect. 1; De Sensu et sensato, initio.

(3) Ita Lossada, loc. cit. n. 19 et 21.

(4) Lossada, ib. n. 20.

docet S. Thomas (1), et plane colligitur ex Aristotele (2). Ergo... (3)

Prob. altera pars. «Nam in primis Logica reflexa seu proœmialis, nihil fere tractat ad præxim proprie pertinens, aut directe juvans,» ut ex hactenus discursis in hac disputatione, et adhuc discutiendis de objecto Logicæ facile quisque perspiciet.

«Deinde Logica, prout consueta in scholis methodo traditur, plurimas ex Methaphysica quæstiones adsciscit, præsertim in tractatibus de Universalibus et Prædicamentis, ut nemo nescit: nonnullas etiam ex Animastica, ut v. g. ea quæ respiciunt veritatem, media fontesque illam assequendi, status mentis in ordine ad illam. Cum itaque omnes istæ quæstiones ad speculationem pertineant, et majori ex parte consuetum Logicæ volumen occupent; fit, ut Logica prout communiter in scholis tradi solita, majori ex parte sit speculativa» (4).

Cæterum nulla est repugnantia in hoc, quod scientia practica contineat quædam pure speculativa, sicut e converso, quod speculativa habeat etiam quædam practica; sed denominatio speculativæ aut practicæ desumenda est ex potiori parte scientiæ et ex objecto attributionis, unde colligi potest ejus indoles.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

336. Objic. 1.º S. Thomas perpetuo docet Logicam essentialiter et ex vi suorum principiorum esse simpliciter speculativam, licet aliquem modum practicæ induat, quatenus regulas et directionem præbet speculationi. Ergo...

Antec. probatur. Nam sic scribit S. Doctor: *Sola... hæc scientia est propter seipsam, ergo ipsa sola est libera inter scientias. Et notandum, quod hoc dupliciter potest intelligi: uno modo quod hoc quod dicitur hæc sola, demonstret in genere omnem*

(1) 1. p. q. 14, art. 16, corp.

(2) Locis citatis in propositione præcedenti.

(3) Lossada, loc. cit. n. 19. Lege etiam n. 20, ubi probatur Logicam directam totam, aut fere totam, practicum esse.

(4) Lossada, loc. cit. n. 21. Cfr. Ulloa, Semery et alii AA. passim, concedentes Logicam esse speculativam secundum quid.

Logica reflexa
speculativa
est; itemque
Logica
directa in
questionibus
adscititias.

scientiam speculativam; et tunc verum est, quod solum hoc genus scientiarum propter seipsam quaeritur. Unde et illae solae artes liberales dicuntur, quae ad sciendum ordinantur. Illae vero quae ordinantur ad aliquam utilitatem per actionem habendam, dicuntur mechanicae seu serviles (1).

Item: Etiam in ipsis speculabilibus est aliquid per modum cuiusdam operis, puta constructio syllogismi, aut orationis congruae, aut opus numerandi vel mensurandi; et ideo quicumque ad huiusmodi opera rationis habitus speculativi ordinantur, dicuntur per quamdam similitudinem artes, scilicet liberales, ad differentiam illarum artium, quae ordinantur ad opera per corpus exercita, quae sunt quodammodo serviles, in quantum corpus serviliter subditur animae, et homo secundum animam est liber. Illae vero scientiae, quae ad nullum huiusmodi opus ordinantur, simpliciter scientiae, non autem artes dicuntur (2).

Et alibi: Omnis applicatio rationis recte ad aliquid factibile pertinet ad artem: Quia ergo ratio speculativa quaedam facit, puta syllogismum, propositionem et alia huiusmodi, in quibus proceditur secundum certas et determinatas vias, inde est, quod respectu horum potest salvari ratio artis, non autem ratio prudentiae. Et ideo invenitur aliqua speculativa ars, non autem aliqua prudentia (3).

Præterea: Etiam in speculativis, inquit, alia rationalis scientia est Dialectica, quae ordinatur ad inquisitionem inventivam, et alia scientia demonstrativa, quae est veritatis determinativa (4). Quibus in locis vides iterum iterumque Logicam dici scientiam et artem speculativam.

Resp. Ita revera videtur; neque hisce testimoniis aliud respondendum succurrit, nisi ut opponam alia in nostrae sententiae favorem superius adducta ex ipso S. Doctore principia, quorum pariter nullam aptam solutionem hactenus vidi in operibus adversariorum (5).

Objic. 2.º Scientia, in qua ipsum scire quaeritur propter seipsam, practica non est. Atqui talis est Logica.

(1) S. Th. 1.º *Metaph.*, lect. 3, paragr. c.

(2) S. Th. 1. 2. q. 57, a. 3, ad 3.um

(3) 2. 2. q. 47, a. 2, ad 3.um

(4) 2. 2. q. 51, a. 2, ad 3.um

(5) Cfr. tamen Lossada, loc. cit. cap. 10, n. 22, 23.

Nam Logica solum intendit fugere ignorantiam; ad hoc quippe inventa est, ut ratio non procedat ignoranter neque erronee, sed recte sciat. Atqui fugere ignorantiam perinde est atque scire. Ergo Logica solum intendit scire. En primum argumentum Joannis a S. Thoma (1).

Item Logica quaerit scire propter demonstrare, sed demonstrare est scire. Ergo quaerit scire propter scire, ac proinde speculativa est.

Resp. ad 1.um *neg.* Minor. Et ad probationem *dist.* Major. Solum intendit fugere ignorantiam tamquam finem assequendum ex directione suarum regularum per alias scientias, *conc.*, aliter, *neg.*

Resp. ad 2.um simili modo: quaerit scire propter demonstrare proprium, *neg.*, propter demonstrare alienum, *conc.* Et similiter *dist.* conseq. Logica scit et demonstrat suum objectum; sed hoc demonstrare et scire proprium objectum, non quaerit propter seipsum, ut in eo sistat, sicut sistunt scientiae speculativae. Illud enim ordinat ad constructionem sui objecti, quod consistit in demonstrare alieno, sive in demonstrationibus aliarum scientiarum (2).

Objic. 3.º «Si Logica dirigit speculationes, vis speculativa est, quae perficitur per Logicam artificialem. Ergo Logica artificialis non potest esse practica, cum perficiat vim speculativam; alioquin ratio practica dirigeret speculativam, et prius perficeretur vis practica, quam rectificaretur speculativa: quod repugnat, cum practicum sit posterius speculativo utique rectificato, quia a speculatione rectificata et sine errore practica derivatur, non e contra.» Ita iterum Joannes a S. Thoma (3).

Resp. *neg.* conseq. Et ad probat. *neg.* quod ratio practica rationem speculativam dirigeret in omnibus, et similiter quod prius absolute et universaliter perficeretur practica, quam rectificaretur speculativa. Quia licet prius perficiatur scientia logica propter suam necessitatem ad cæteras scientias; tamen prius est usus intellectus speculativi, et prius etiam

(1) *Log.*, secund. part. q. 1, a. 4.

(2) Lossada, loc. cit. cap. 10, n. 22; Cfr. n. 19.

(3) *Ib.* Et confirmatur.

idem intellectus perfici debet saltem inadæquate, quia Logica efformari nequit, quin præcedant actus speculativi. Logica siquidem, sicut aliæ artes, ex reflexa consideratione actuum præcedentium oritur, et antequam præscribat quomodo recte fabricandi sint syllogismi et cætera instrumenta logica scientiarum, jam plures hujusmodi actus debuerunt præcedere. ab intellectu speculativo effecti, et ab eodem coram proposito sunt per reflexam considerationem, ut ipse, quinam recte facti, quinam vero perperam, judicaret, et exinde regulas ac præcepta recte disserendi excogitaret.

Objic. 4.º Omnis facultas practica, vel est *factiva*, vel *activa*, ut sumitur ex Aristotele (1). Sed Logica non est factiva, cum non versetur circa actiones externas, nec activa, quia scientia activa, ut ibidem docet Aristoteles, est circa ea, *quorum principium est electio, et idem est agibile et elegibile*. Atqui electio est actus voluntatis, qui respicitur non a Logica, sed a scientiis moralibus, quæ idcirco activæ dicuntur, ut notat D. Thomas (2). Ergo Logica non est practica (3).

Resp. neg. Minor quoad 2.um membrum, quin obstat probatio. Nam Logica est activa, versaturque circa ea, quorum principium, non quidem elicitivum, aut meritorium formale, ut in operibus virtutum, sed imperativum aut applicativum, est electio. Quemadmodum enim scribit Vazquez (4), nulla operatio rationis, qualis est constructio syllogismi, dirigitur aut fit ab alia operatione intellectus, nisi media electione; nam ex electione applicat homo intellectum ad faciendum hunc vel illum syllogismum (5).

Hanc Vazquezii rationem Complutenses indignam, cui Philosophus respondeat, reputant, adduntque eam, si quid probat, probare etiam nullam esse scientiam speculativam, siquidem omnes actus cujuscumque scientiæ fiunt a nostro intellectu libere, et media motione seu imperio voluntatis: quare dictum Aristotelis, quod *scientia activa versatur circa*

(1) 6.º lib. *Metaph.*, cap. 1.

(2) S. Th., 6.º *Metaph.*, lect. 1.

(3) Apud Lossad., loc. cit., cap. 10, n. 11, et est argumentum quod faciunt Complutens., loc. cit., n. 67, *Confirmatur*.

(4) Vazquez, in 1.º part., disp. 8, n. 19.

(5) Lossad., loc. nup. cit.

ea, quorum principium est electio, «debet intelligi formaliter et per se, ac proinde de operibus, quibus formaliter et per se convenit procedere ab electione, quæ constat opera virtutis, quibus sicut intrinseca est moralitas, ita etiam libertas» (1).

Verum nego quod ratio Vazquezii a nobis allata, probet etiam quod nulla sit scientia speculativa; nam ex eo quod actus intellectus, ut sit praxis, debeat dependere ab electione voluntatis, minime sequitur, omnem actum intellectus dependentem ab electione voluntatis esse praxim; sicut, ex eo quod omnis homo debeat habere caput, non sequitur, quidquid habet caput esse hominem. Itaque argumentum Complutensium nihil valet, si valent leges conversionis logicæ. Ea ergo conditio sola non sufficit ad actum practicum constituendum, sed præterea requiritur, ut actus dirigens, media electione, alias operationes intellectus, respiciat illas modo operabili, sicut respicit illos Logica (2).

Objic. 5.º Logica non proprie dirigit operationem. Ergo non est practica respectu illius, ac proinde nec respectu aliorum.

Prob. antec. Nam in primis non dirigit præmissas, tum quia sæpe sunt de materia spectante ad alias scientias, tum quia sunt propositiones evidentes, quibus necessario assentitur intellectus; nulla vero ars dirigit operationes necessarias, quæ voluntatis imperio non subsunt. Deinde nec dirigit conclusionem, quippe quæ necessario sequitur præmissas; nec aliunde imperari posset, nisi prænosceretur, si autem prænosceretur, jam existit priusquam imperetur (3).

Resp. neg. antec.

Ad probat. respondeo. «Logica dirigit præmissas demonstrationis cujuslibet, non quantum ad materiam, sed quantum ad formam artificiosam in *figura* et *modo*; dirigit item ut, proposita varia materia, enuntiationes eligantur *primæ, immediatæ, notiores* etc., juxta doctrinam demonstrandi. Nec obstat evidentiæ, nam terminis evidenter apprehensis, saltem indifferens est intellectus, ut potius *A* prædicet de *B*,

(1) Complutens., loc. cit. n. 67.

(2) Cfr. Lossada, apud quem plura, n. 12-15.

(3) Apud. Lossada, loc. cit., n. 15.